

АНАЛІЗ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE SOLVENCY OF TRADING ENTERPRISES OF UKRAINE

У статті проаналізовано рівень оборотних активів у загальному обсязі активів, структуру оборотних активів, показники оборотності запасів та дебіторської заборгованості, рівень поточних зобов'язань у загальному обсязі зобов'язань, структуру поточних зобов'язань, періоди обороту запасів та дебіторської заборгованості, показники тривалості операційного та фінансового циклів підприємств торгівлі України за 2013–2017 рр. Охарактеризовано динаміку аналізованих показників та їх вплив на діяльність торговельних підприємств. Визначено основні коефіцієнти платоспроможності підприємств торгівлі України за 2013–2017 рр.: коефіцієнт загальної платоспроможності (загальний коефіцієнт покриття), коефіцієнт проміжної платоспроможності, коефіцієнт абсолютної платоспроможності. На основі цих коефіцієнтів здійснено оцінку платоспроможності підприємств торгівлі України як складника їх економічної безпеки.

Ключові слова: підприємство торгівлі; оборотні активи; поточні зобов'язання; платоспроможність; аналіз платоспроможності підприємств.

В статье проанализирован уровень оборотных активов в общем объеме акти-

вов, структура оборотных активов, показатели оборачиваемости запасов и дебиторской задолженности, уровень текущих обязательств в общем объеме обязательств, структура текущих обязательств, периоды оборота запасов и дебиторской задолженности, показатели продолжительности операционного и финансового циклов предприятий торговли Украины за 2013–2017 гг. Охарактеризована динамика анализируемых показателей и их влияние на деятельность торговых предприятий. Определены основные коэффициенты платежеспособности предприятий торговли Украины за 2013–2017 гг.: коэффициент общей платежеспособности (общий коэффициент покрытия), коэффициент промежуточной платежеспособности, коэффициент абсолютной платежеспособности. На основе этих коэффициентов осуществлена оценка платежеспособности предприятий торговли Украины как составляющей их экономической безопасности.

Ключевые слова: предприятие торговли; оборотные активы; текущие обязательства; платежеспособность; анализ платежеспособности предприятий.

УДК 33.021:336.201.2

Олесенко І.С.

аспірантка

Київський національний торговельно-економічний університет

Within recent years economic crisis has prompted considerable risks for the trade enterprises, which had a negative impact on the enterprises' financial state, consequently leading to their losses and reaching the edge of bankruptcy. For that reason, the need for developing new approaches to efficient solvency management is highly topical nowadays. Investigations of the published researches and economic activity practicing prove the lack of the sustaining reading of the crucial issues concerning the systematic and complex evaluation of the solvency state, including peculiarities of the trade enterprises and verified methods and directions of solvency saving and renovation, which would correspond current hazards and specifications of operating. Remarkable scientific contribution of such scientists as I. Blank, V. Kovalyov, M. Kreynina, L. Lahtionova, O. Legchenko, L. Ligonenko, A. Mazaraki, E. Mnyh, O. Nepochatenko, G. Sytryk, P. Smirnova, A. Sheremet, T. Unkovska, N. Ushakova, A. Vanieva, N. Vlasova has created a considerable background for further studies within the field of assessing the solvency and improving the system of trade enterprises' solvency management. That is why the article is dedicated to analyzing the content and structure of current assets, the content and structure of current liabilities, extension of operational and financial cycles of trade enterprises of Ukraine. Consequently, the dynamics of the analyzed data and their influence on the functioning of trade enterprises have been characterized. Basic coefficients of liquidity and solvency of trade enterprises of Ukraine during the period of 2012–2016 have been identified: the general coefficient of solvency, a coefficient of the intermediate solvency, a coefficient of the absolute solvency. Based on these coefficients, the evaluation of the solvency of Ukrainian trade enterprises has been conducted, as an integral component of their economical security, as well as its main changing trends and background conditions for it. The undertaken research enabled us to conclude about the poor level of solvency, as well as uncertain and crisis condition of the trade enterprises throughout 2012–2016. It proves the necessity to recover the system of solvency management of the trade enterprises; therefore, our further scientific investigations will be focused on these relevant issues.

Key words: trade enterprises; current assets; current liabilities; solvency; analysis of the enterprises' solvency.

Постановка проблеми. За останні роки економічна криза створювала суттєві загрози для підприємств торгівлі, що негативно впливало на їхній фінансовий стан, а більшість із них зазнали збитків і опинилися на межі банкрутства. Діяльність вітчизняних суб'єктів торгівлі значною мірою ускладнюється тривалою кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованості, несприятливим податковим законодавством, скороченням тооварообороту, гострим дефіцитом фінансових ресурсів. Саме тому особливо гостро постає питання пошуку нових підходів до ефективного управління платоспроможністю підприємства торгівлі. Це потребує ретельного дослідження сучасних тенденцій зміни платоспроможності підприємств торгівлі, чинників, які її зумовлювали, з метою розроблення дієвих механізмів поперед-

ження банкрутства, збереження та відновлення їхньої платоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам оцінки рівня ліквідності та платоспроможності підприємства, формування комплексу заходів щодо їх забезпечення присвятили свої праці такі вітчизняні вчені-економісти, як А.Р. Ванієва, В.В. Ковальов, М.М. Крейніна, Л.А. Лахтіонова, О.А. Легченко, Є.В. Мних [5], О.А. Непочатенко, А.Д. Шеремет та інші.

Безпосередньо в торгівлі дослідженням цих напрямів присвячені праці українських учених: І.О. Бланка і А.А. Мазаракі [2], Н.О. Власової і П.В. Смірнкової [1], Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник [6], Т.Є. Унковської, Н.М. Ушакової та інших.

Вивчення опублікованих робіт та практика господарської діяльності свідчать про відсутність

достатнього висвітлення принципово важливих питань, пов'язаних із системною й комплексною оцінкою рівня платоспроможності, що враховує особливості підприємств торгівлі та обґрунтованих механізмів і напрямів збереження та відновлення платоспроможності, які б відповідали сучасним загрозам та особливостям ведення діяльності. Високий науковий внесок зазначених учених створив вагоме підґрунтя для подальших досліджень у напрямі оцінювання платоспроможності підприємств торгівлі.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є здійснення оцінки платоспроможності торговельних підприємств України, що стане підґрунтям для удосконалення системи управління платоспроможністю підприємств торгівлі. Досягнення зазначеної мети перебуває у площині вирішення низки завдань, а саме: проаналізувати рівень оборотних активів у загальному обсязі активів, структуру оборотних активів, показники оборотності запасів та дебіторської заборгованості, стан поточних зобов'язань; оцінити рівень платоспроможності підприємств торгівлі України; визначити основні тенденції її зміни та причини, що їх зумовлювали.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою оцінки рівня платоспроможності підприємств торгівлі України необхідно володіти інформацією про стан їхніх активів, які є основою здійснення господарської діяльності. На фінансовий стан підприємства торгівлі суттєво впливає раціональність розміщення та рівень ефективності використання оборотних активів, які становлять суттєву частку майна підприємства торгівлі. Структурні зрушення, прискорення оборотності, загальна динаміка визначають фінансову стійкість і платоспроможність, можливості стійкого економічного зростання (табл. 1).

Як видно з таблиці 1, впродовж досліджуваного періоду спостерігалось постійне зростання частки оборотних активів у їх загальній сумі, тобто

переважну частку капіталу підприємств торгівлі було інвестовано саме у ці види активів. Якщо на початок досліджуваного періоду в середньому у торгівлі рівень оборотних активів становив 81,01% та коливався у різних видах торгівлі в межах 72,42–82,82%, то на кінець періоду ці показники зросли і становили 86,08% в середньому по галузі та в межах 80,88–87,14% за видами торгівлі.

У структурі оборотних активів традиційно найбільшу питому вагу посідають дебіторська заборгованість та запаси (табл. 2). Особливої уваги потребує дебіторська заборгованість, яка становить не менше половини оборотних активів у торгівлі, що спонукає підприємства вдаватися до залучення високих обсягів товарних кредитів.

Найбільшу частку в оборотних активах підприємства займає поточна дебіторська заборгованість. Загалом на підприємствах торгівлі впродовж 2013–2015 рр. обсяг цієї групи оборотних активів у їх загальній вартості залишався на рівні 59–60%, у 2016 р. – зріс до 64,5%, а у 2017 р. знову знизився до 61,96%. Збільшення в структурі відбулося на підприємствах роздрібно́ї торгівлі (з 53,06% у 2013 році до 59,15% у 2017), що негативно вплинуло на фінансовий стан підприємств через значне відволікання коштів з обороту. На підприємствах оптової торгівлі частка дебіторської заборгованості впродовж 2013–2017 рр. коливалася на рівні 62–66%. На підприємствах торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами та їх ремонту та оптових торговельних підприємствах обсяги дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів поступово зменшувалися та становили у 2016 р. 43,63%. Варто зазначити, що певні порушення у строках погашення дебіторської заборгованості можуть призводити до проблем із платоспроможністю.

У структурі оборотних активів запаси в середньому займають від 20 до 40%. Впродовж аналізованого періоду відбулося збільшення частки запасів у загальному обсязі оборотних активів як

Таблиця 1

Рівень оборотних активів у загальному обсязі активів підприємств торгівлі України у 2013–2017 рр., %

Показники	Роки					Т приросту (базисний), %
	2013	2014	2015	2016	2017	
Торгівля в цілому	81,01	82,71	84,88	86,38	86,08	6,25
Оптова та роздрібно́а торгівля автотранс-портними засобами та мотоциклами, їх ремонт	77,39	79,24	30,16	84,05	84,9	9,71
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранс-портними засобами та мотоциклами	82,82	84,49	86,18	87,11	87,14	5,21
Роздрібно́а торгівля, крім торгівлі автотранс-портними засобами та мотоциклами	72,42	74,28	78,91	83,29	80,88	11,68

Джерело: розраховано за даними [3; 7–8].

Структура оборотних активів підприємств торгівлі України у 2013–2017 рр.

Показники	Частка по роках, %				
	2013	2014	2015	2016	2017
Торгівля в цілому					
Запаси	20,50	21,23	23,49	22,13	25,17
Поточні білогічні активи	0,02	0,03	0,00	0,01	0,01
Дебіторська заборгованість	60,23	59,41	59,25	64,50	61,96
Поточні фінансові інвестиції	9,16	7,81	5,08	2,76	2,43
Грошові кошти	6,09	7,27	8,08	6,65	6,54
Витрати майбутніх періодів	1,55	1,82	1,55	1,22	1,10
Інші оборотні активи	2,46	2,43	2,55	2,73	2,79
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт					
Запаси	32,85	27,51	32,57	36,89	41,91
Поточні білогічні активи	0,003	0,003	0,002	0,004	0,005
Дебіторська заборгованість	53,06	53,10	49,77	44,69	43,63
Поточні фінансові інвестиції	1,95	2,04	1,38	0,77	0,87
Грошові кошти	8,28	12,87	11,09	12,60	8,99
Витрати майбутніх періодів	0,65	1,93	2,08	2,17	2,21
Інші оборотні активи	3,22	2,55	3,10	2,87	2,39
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Запаси	17,55	18,91	21,32	20,51	23,43
Поточні білогічні активи	0,02	0,03	0,00	0,01	0,01
Дебіторська заборгованість	64,07	62,44	62,24	65,91	63,45
Поточні фінансові інвестиції	8,80	7,56	4,57	2,96	2,73
Грошові кошти	5,59	6,67	7,73	6,52	6,26
Витрати майбутніх періодів	1,55	1,89	1,56	1,26	1,09
Інші оборотні активи	2,42	2,50	2,58	2,83	3,02
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Запаси	46,71	43,39	42,88	29,97	29,84
Поточні білогічні активи	0,003	0,002	0,0005	0,002	0,0007
Дебіторська заборгованість	53,06	56,34	56,98	69,90	59,15
Поточні фінансові інвестиції	74,37	59,80	34,48	17,37	1,22
Грошові кошти	0,09	0,14	0,07	0,07	7,40
Витрати майбутніх періодів	0,06	0,07	0,03	0,03	0,79
Інші оборотні активи	0,05	0,05	0,04	0,03	1,61

Джерело: розраховано за даними [3; 7–8].

загалом у торгівлі, так і за видами торгівлі (окрім роздрібною). На підприємствах роздрібною торгівлі обсяг запасів у 2013–2015 рр. становив понад 40%, а у 2016–2017 рр. зменшився до 29,97 і 29,84% відповідно.

Як відомо, фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від наявності на розрахунковому рахунку грошових коштів – наймобільнішої частини оборотних активів. Їх сума повинна бути такою, щоб її вистачало для покриття всіх першочергових платежів. Зміна обсягу та частки грошових коштів у структурі оборотних активів є відображенням платоспроможності підприємства. Обсяг грошових коштів у структурі оборотних активів торговельних підприємств в середньому займає 5–12% (на підприємствах роздрібною торгівлі – менше 1%). Протягом 2013–2017 рр. спостерігаємо незначне зростання у структурі даного виду активів загалом по торгівлі, а також по оптовій

торгівлі і торгівлі автотранспортними засобами. На підприємствах роздрібною торгівлі спостерігаємо різке зростання частки цього виду активу з 0,09% у 2013 році до 7,4% у 2017-му, що може свідчити про покращення фінансового стану підприємств.

Важливими індикаторами платоспроможності підприємств є тривалість обороту запасів та дебіторської заборгованості, тобто швидкість трансформації цих активів у грошові кошти.

З табл. 3 спостерігаємо тенденцію зростання тривалості обороту запасів загалом у торгівлі та в тому числі у роздрібній і оптовій торгівлі, що є сигналом про зменшення вільних коштів та зниження платоспроможності підприємств. Період оборотності дебіторської заборгованості загалом по торгівлі та в тому числі по оптовій торгівлі суттєво не змінювався, а от по роздрібній торгівлі цей показник стабільно зростає, тому можна стверджувати, що політика управління дебіторською

Таблиця 3

Показники оборотності окремих видів оборотних активів підприємств торгівлі України впродовж 2013–2017 рр.

Показник	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Торгівля в цілому					
Період обороту запасів, днів	—*	49	52	54	53
Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	114	116	109	119	112
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт					
Період обороту запасів, днів	—*	68	62	52	56
Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	73	100	87	61	50
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Період обороту запасів, днів	—*	47	51	53	52
Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	135	136	125	133	129
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Період обороту запасів, днів	—*	52	53	55	58
Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	49	49	56	84	75

*— неможливо розрахувати у зв'язку з відсутністю офіційних статистичних даних про собівартість реалізованої продукції у 2013 році.

Джерело: розраховано за даними [3–4; 7–8].

Таблиця 4

Рівень поточних зобов'язань у загальному обсязі зобов'язань підприємств торгівлі України у 2013–2017 рр., %

Показники	Роки					Т приросту (базисний), %
	2013	2014	2015	2016	2017	
Торгівля в цілому	83,99	83,33	82,73	84,90	84,99	1,2
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	79,36	79,56	80,81	81,20	83,71	5,5
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	86,21	85,11	84,03	87,40	86,87	0,8
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	74,04	75,45	76,44	73,39	75,32	1,7

Джерело: розраховано за даними [3; 7–8].

заборгованістю здійснювалася нераціонально, був недостатній контроль за станом розрахунків із клієнтами за відтермінованою заборгованістю. По торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами відбувалося прискорення оборотності запасів та дебіторської заборгованості, що свідчить про швидке реагування підприємств на зміни умов зовнішнього середовища стосовно адаптації політики управління даними оборотними активами.

Одним з основних джерел фінансування торгівлі в останні десятиріччя є поточні зобов'язання, які мають питому вагу в загальному обсязі капіталу та в структурі позикового капіталу (табл. 4).

Протягом 2013–2017 рр. частка поточних зобов'язань у позиковому капіталі незначно змінювалася і знаходилася у межах 74–87%. Загалом

по торгівлі та підприємствах оптової і роздрібно торгівлі спостерігаємо невелику динаміку зростання на рівні 0,8–1,7%. За групою підприємств, які провадять діяльність із торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонту, відбувалося поступове зростання рівня і на кінець 2017 року він становив 83,71%.

У структурі поточних зобов'язань переважає поточна кредиторська заборгованість (табл. 5).

У 2017 р. частка поточної кредиторської заборгованості в загальному обсязі поточних зобов'язань складала: загалом по торгівлі 56,42%, на підприємствах оптової торгівлі – 54,42%, на підприємствах роздрібно торгівлі – 67,93%, на підприємствах торгівлі автотранспортними засобами, мотоциклами та їх ремонту – 59,02%. Якщо ж ана-

Структура поточних зобов'язань підприємств торгівлі України у 2013–2017 рр.

Показники	Частка по роках, %				
	2013	2014	2015	2016	2017
Торгівля в цілому					
Короткострокові кредити банків	15,77	14,44	11,38	8,83	9,11
Поточна кредиторська заборгованість	58,29	58,15	56,48	51,50	56,42
Поточні забезпечення	0,32	0,30	0,50	0,43	0,58
Доходи майбутніх періодів та відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	0,29	0,21	0,31	0,24	0,24
Інші поточні зобов'язання	25,32	26,90	31,33	39,01	33,65
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт					
Короткострокові кредити банків	10,74	13,81	11,46	9,96	8,74
Поточна кредиторська заборгованість	63,33	61,41	60,66	54,58	59,02
Поточні забезпечення	0,47	0,88	1,10	1,16	1,04
Доходи майбутніх періодів та відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	0,48	0,22	0,10	0,07	0,07
Інші поточні зобов'язання	24,98	23,67	26,67	34,23	31,13
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Короткострокові кредити банків	15,63	14,92	11,66	7,94	9,16
Поточна кредиторська заборгованість	56,76	56,54	55,23	50,70	54,42
Поточні забезпечення	0,31	0,26	0,49	0,39	0,58
Доходи майбутніх періодів та відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	0,23	0,18	0,26	0,22	0,24
Інші поточні зобов'язання	27,06	28,10	32,35	40,74	35,60
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Короткострокові кредити банків	18,08	11,88	9,75	12,79	8,90
Поточна кредиторська заборгованість	65,82	66,29	62,48	57,41	67,93
Поточні забезпечення	0,35	0,40	0,40	0,43	0,46
Доходи майбутніх періодів та відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	0,60	0,38	0,65	0,39	0,28
Інші поточні зобов'язання	15,15	21,04	26,72	28,99	22,43

Джерело: розраховано за даними [3; 7–8].

лізувати динаміку частки поточної кредиторської заборгованості, то можна констатувати її зменшення загалом по галузі, а також по підприємствах оптової торгівлі та торгівлі автотранспортними засобами. По роздрібній торгівлі спостерігаємо зменшення у 2013–2016 рр. та різке зростання на кінець 2017 року з 57,41% до 67,93%.

По торгівлі в цілому та по окремих видах торговельної діяльності спостерігається зменшення частки короткострокових банківських кредитів в структурі поточних зобов'язань, що свідчить про складнощі із залученням цього виду фінансування, його високу вартість для підприємств торгівлі.

Інші поточні зобов'язання займають 20–40% у загальному обсязі зобов'язань. Протягом 2013–2017 рр. спостерігалось стабільне зростання їхньої частки.

Особливе значення має аналіз і управління дебіторською та кредиторською заборгованістю в умовах інфляції, оскільки така іммобілізація власного оборотного капіталу стає найбільш не вигідною для підприємств, тому що більшість із них відчувають гостру нестачу оборотного капіталу. Оскільки кредиторська заборгованість одного

економічного суб'єкта є дебіторською іншого, то алгебраїчна сума кредиторської та дебіторської заборгованості для всієї економіки могла б дорівнювати нулю. Однак на українських підприємствах роздрібної торгівлі та торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами та їх ремонту кредиторська заборгованість є більшою за дебіторську.

У загальному вигляді оцінити дебіторську та кредиторську заборгованість підприємств торгівлі України можна так: заборгованість між торговельними підприємствами роздрібної торгівлі та підприємствами, які торгують автотранспортними засобами та мотоциклами і їх ремонтом, набула загрозливих ознак для стабілізації та подальшого розвитку економіки, оскільки вона пов'язує ланцюгом взаємної заборгованості усі підприємства, суб'єктивно втягує в своє коло також прибуткові та платоспроможні підприємства, свідчить про недостатність платіжних засобів в обігу, створює умови для ухиляння від виконання фінансових і бюджетних зобов'язань, приховування та неконтрольованого спрямування товарних і фінансових ресурсів, ставить під сумнів ефективність будь-яких заходів щодо фінансової та економічної стабілізації, бо є

одночасно і причиною, і наслідком багатьох негативних процесів у розвитку економіки.

Негативні тенденції прискорення періоду оборотності запасів та дебіторської заборгованості призвели до зростання тривалості операційного циклу, відволікання значних обсягів фінансових ресурсів для формування запасів та дебіторської заборгованості. Внаслідок цього, для компенсації нестачі власного оборотного капіталу, торговельні підприємства були змушені залучати додаткові обсяги товарних кредитів та подовжувати період їх обороту, про що свідчить тривалість фінансового циклу (табл. 6).

Як бачимо з табл. 6, тривалість операційного циклу мав тенденцію зростання, як загалом по галузі, так і окремо по роздрібній та оптовій торгівлі, що є негативним явищем, оскільки свідчить про збільшення періоду, протягом якого товари набувають грошової форми. А от по торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами спостерігаємо зменшення операційного циклу, тобто прискорення періоду з моменту вкладання коштів в товарні запаси до отримання виручки від їх продажу.

Фінансовий цикл є середнім періодом, протягом якого грошові кошти вивільнені із загального обороту підприємства. Впродовж 2012–2016 рр. спостерігаємо тенденцію зростання фінансового циклу торговельних підприємств. В 2015–2016 рр. цей показник мав від'ємне значення, що свідчить про недостатній обсяг грошових коштів для розрахунків із кредиторами. Саме тому підприємства торгівлі організовують фінансування поточної діяльності за рахунок товарної кредиторської заборгованості, однак варто зазначити, що ця політика є ризикованою, оскільки таким чином нарощується фінансова залежність підприємств.

Як і більшість науковців, ми схилиємося до думки, що найбільш зручним методом аналізу платоспроможності підприємств є метод коефіцієнтів. Для оцінки платоспроможності підприємств торгівлі України у 2013–2017 рр. обрахуємо три основних показника платоспроможності: коефіцієнт абсолютної платоспроможності, коефіцієнт проміжної платоспроможності, коефіцієнт загальної платоспроможності (загальний коефіцієнт покриття) (табл. 7).

Коефіцієнт абсолютної платоспроможності характеризує частку короткострокової заборгованості, яку може погасити підприємство, а також свідченням достатності грошових коштів для негайного покриття зобов'язань. Нормативне значення цього коефіцієнта здебільшого приймається не нижче 0,2. Як бачимо з табл. 7, по усіх підприємствах торгівлі значення цього показника було значно меншим за нормативне. А по роздрібній торгівлі впродовж 2013–2016 рр. показник взагалі дорівнював нулю. Це свідчить про нестабільний, кризовий стан торговельних підприємств у аналізованому періоді.

Коефіцієнт проміжної ліквідності передбачає визначення платіжної можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Значення цього коефіцієнта відповідало нормативам (0,7–0,8) протягом аналізованого періоду і на підприємствах оптової торгівлі, і на підприємствах торгівлі автотранспортними засобами, мотоциклами, їх ремонту. А от по підприємствах роздрібної торгівлі у 2013–2015 рр. значення коефіцієнту було нижчим за необхідне, і лише в 2016 році відбулося зростання до 0,68.

Загальний коефіцієнт покриття свідчить про достатність ресурсів оборотних активів для пога-

Таблиця 6

Динаміка тривалості операційного та фінансового циклів підприємств торгівлі України впродовж 2013–2017 рр.

Показник	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Торгівля в цілому					
Тривалість операційного циклу, днів	—*	165	161	173	165
Тривалість фінансового циклу, днів	—*	56	–6	21	46
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт					
Тривалість операційного циклу, днів	—*	168	149	113	106
Тривалість фінансового циклу, днів	—*	18	5	22	39
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Тривалість операційного циклу, днів	—*	183	176	186	181
Тривалість фінансового циклу, днів	—*	1	–3	23	56
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Тривалість операційного циклу, днів	—*	101	109	139	133
Тривалість фінансового циклу, днів	—*	–32	–18	7	17

*– неможливо розрахувати у зв'язку з відсутністю офіційних статистичних даних про собівартість реалізованої продукції у 2013 році.

Джерело: розраховано за даними [3–4; 7–8].

Основні показники платоспроможності підприємств торгівлі України

Показник	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Торгівля в цілому					
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,06	0,07	0,07	0,06	0,07
Коефіцієнт проміжної платоспроможності	0,8	0,72	0,71	0,74	0,73
Коефіцієнт загальної платоспроможності (загальний коефіцієнт покриття)	1,05	0,97	0,98	1	1,03
Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт					
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,1	0,14	0,12	0,15	0,1
Коефіцієнт проміжної платоспроможності	0,77	0,71	0,66	0,69	0,64
Коефіцієнт загальної платоспроможності (загальний коефіцієнт покриття)	1,21	1,05	1,05	1,19	1,2
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0,06	0,07	0,08	0,06	0,06
Коефіцієнт проміжної платоспроможності	0,83	0,75	0,73	0,74	0,73
Коефіцієнт загальної платоспроможності (загальний коефіцієнт покриття)	1,05	0,98	0,98	0,98	1
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами					
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	0	0	0	0	0,08
Коефіцієнт проміжної платоспроможності	0,39	0,39	0,43	0,68	0,74
Коефіцієнт загальної платоспроможності (загальний коефіцієнт покриття)	1	0,9	0,96	1,1	1,1

Джерело: розраховано за даними [3; 7–8].

шення своїх поточних зобов'язань. Критичним значенням цього коефіцієнта можна вважати 1. Однак нормальним фінансовий стан підприємства вважається тоді, коли значення коефіцієнта загальної платоспроможності 2–2,5. Впродовж 2013–2017 рр. значення коефіцієнта загальної платоспроможності, як загалом по підприємствах торгівлі, так і в розрізі видів торгівлі, загалом було критичним. На підприємствах оптової та роздрібної торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонту величина цього коефіцієнта протягом усього аналізованого періоду була вищою за 1. Таку ситуацію можна вважати задовільною. Загалом по торгівлі, а також по підприємствах роздрібної торгівлі у 2014–2015 рр. значення показника поступово знизилося до рівня < 1. По оптовій торгівлі така ситуація затягнулася до 2016 року. Це свідчить про неплатоспроможність підприємств, у зв'язку з неможливістю здійснення розрахунків за поточними зобов'язаннями. Позитивна динаміка спостерігається вже у 2017 році, коли по всіх групах торговельних підприємств відбулося збільшення величини коефіцієнта до значення $\geq 1,1$.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок про низький рівень платоспроможності підприємств торгівлі. Так, і загалом по торговельних підприємствах України, і в розрізі видів торгівлі відбулося зростання обсягів активів впродовж 2013–2017 рр. Щодо оборотних активів, які найбільше впливають

на фінансовий стан та платоспроможність підприємства, то в роздрібній та оптовій торгівлі відбулося зростання їх обсягів. По усіх видах торгівлі, окрім роздрібної, відбулося збільшення запасів, збільшився період обороту запасів. Неприятливим фактором впливу на платоспроможність торговельних підприємств України було зростання обсягів дебіторської заборгованості та збільшення періоду її оборотності. Про існування на підприємствах роздрібної торгівлі труднощів із здійсненням поточних розрахунків свідчить зростання абсолютної суми грошових коштів.

Темп приросту зобов'язань торговельних підприємств у аналізованому періоді стабільно збільшувався, а найбільше по роздрібній торгівлі. Найбільшу частку в загальному обсязі поточних зобов'язань має поточна кредиторська заборгованість, абсолютний розмір якої по усіх видах торгівлі зростав. Негативну тенденцію до зростання мали операційний та фінансовий цикли торговельних підприємств, що вказує на низьку ліквідність оборотних активів, та необхідність залучення додаткових засобів для формування оборотного капіталу.

Значення основних коефіцієнтів платоспроможності та їх аналіз свідчать про нестабільний фінансовий стан торговельних підприємств у 2013–2017 рр. та необхідність удосконалення системи управління їх платоспроможністю, що й буде напрямом наших подальших наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Власова Н.О., Пічугіна Т.С., Смирнова П.В. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібною торгівлі : монографія. Харків: ХДУХТ, 2010. 222 с.
2. Внутрішня торгівля в Україні : монографія / І.О. Бланк та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ : КНТЕУ, 2016. 864 с.
3. Лист-відповідь Державної служби статистики України на офіційний запит ЗПІ/О-227-19 від 15.02.2019 щодо надання статистичної інформації.
4. Лист-відповідь Державної служби статистики України на офіційний запит ЗПІ/О-586-19 від 03.05.2019 щодо надання статистичної інформації.
5. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : КНТЕУ, 2014. 536 с.
6. Ситник Г.В. Фінанси торгівлі : монографія. Київ : КНТЕУ, 2014. 672 с.
7. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання 2016» / за ред. М.С. Кузнецової. Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2017. 628 с.
8. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання 2017» / за ред. М.С. Кузнецової. Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2018. 146 с.

REFERENCES:

1. Vlasova N.O., Pichuhina T.S., Smyrnova P.V. (2010) *Otsinka likvidnosti ta platospromozhnosti*

pidpriemstv rozdribnoi torhivli [Assessment of liquidity and solvency of retail enterprises]. Kharkiv: KDUHT. (in Ukrainian)

2. Blank I.O., Mazaraki A.A., Lahutin V.D. ta in. (2016) *Vnutrishnia torhivlia v Ukraini* [Domestic trade in Ukraine]. Kyiv: KNTEU. (in Ukrainian)

3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019) *Lyst-vidpovid na ofitsiyni zapyt ZPI/O-227-19 vid 15.02.2019 shchodo nadannia statystychnoi informatsii* (unpublished).

4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019) *Lyst-vidpovid na ofitsiyni zapyt ZPI/O-586-19 vid 03.05.2019 shchodo nadannia statystychnoi informatsii* (unpublished).

5. Mnykh Y.V., Barabash N.S. (2014) *Finansovyi analiz* [Financial analysis]. Kyiv: KNTEU. (in Ukrainian)

6. Sytnyk H.V. (2014) *Finansy torhivli* [Finance trading]. Kyiv: KNTEU. (in Ukrainian)

7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017) *Statystychnyi zbirnyk «Diiialnist subiektiv hospodariuvannia 2016»* [Statistical Collection «Activities of Business Entities 2016»], Kyiv: LLC «Publishing house «Consultant».

8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) *Statystychnyi zbirnyk «Diiialnist subiektiv hospodariuvannia 2017»* [Statistical Collection «Activities of Business Entities 2018»], Kyiv: LLC «Publishing house «Consultant».

ANALYSIS OF THE SOLVENCY OF TRADE ENTERPRISES IN UKRAINE

The purpose of the article. Within recent years economic crisis has prompted considerable risks for the trade enterprises, which had a negative impact on the enterprises' financial state, consequently leading to their losses and reaching the edge of bankruptcy. For that reason, the need for developing new approaches to efficient solvency management is highly topical nowadays.

It is necessary to assess the solvency of Ukrainian trading enterprises, which will be the basis for improving the system of solvency management of trade enterprises. The achievement of this goal is in the area of solving a number of tasks, namely: to analyze the level of current assets in the total assets, the structure of current assets, indicators of turnover of stocks and receivables, the state of current liabilities; assess the level of solvency of Ukrainian trade enterprises; to determine the main tendencies of its change and the reasons that caused them.

Methodology. To analyze the level of current assets in the total assets, the structure of current assets, indicators of turnover of stocks and receivables, the state of current liabilities, the methods of analysis and synthesis were used. To assess the level of solvency of Ukrainian trading enterprises, the method of coefficients was used.

Results. The article is dedicated to analyzing the content and structure of current assets, the content and structure of current liabilities, extension of operational and financial cycles of trade enterprises of Ukraine. Consequently, the dynamics of the analyzed data and their influence on the functioning of trade enterprises have been characterized. Basic coefficients of liquidity and solvency of trade enterprises of Ukraine during the period of 2012–2016 have been identified: the general coefficient of solvency, a coefficient of the intermediate solvency, a coefficient of the absolute solvency. Based on these coefficients, the evaluation of the solvency of Ukrainian trade enterprises has been conducted, as an integral component of their economic security, as well as its main changing trends and background conditions for it.

Practical implications. The solvency is an important characteristic of the financial security of an enterprise, associated with the financial interests of various stakeholders. Its loss potentially threatens the positive dynamics of the market value of the enterprise. This study has created a significant background for further research in the field of solvency assessment and improvement of the solvency management system of trade enterprises in order to create the preconditions for the stable development of trade in Ukraine in the long-term perspective.

Value/originality. The undertaken research enabled us to conclude about the poor level of solvency, as well as uncertain and crisis condition of the trade enterprises throughout 2012–2016. It proves the necessity to recover the system of solvency management of the trade enterprises; therefore, our further scientific investigations will be focused on these relevant issues.